

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 10

*Матеріали ІХ Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Становлення та розвиток української державності:
актуальні проблеми державного та регіонального управління
на сучасному етапі розвитку суспільства”,
м. Київ, МАУП, 14 листопада 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 29.01.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
Ф. М. Медвідь, канд. філос. наук, проф.
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 10: Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. “Становлення та розвиток української державності: актуальні проблеми державного та регіонального управління на сучасному етапі розвитку суспільства”, м. Київ, 14 листоп. 2013 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2014. — 414 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

громадянського суспільства в Україні	232	Ігнатенко А. В. Поняття управління фінансами банку в сучасних економічних дослідженнях: проблеми визначення та аналізу	277
Жабюк І. Я. Шляхи вдосконалення механізму управління та регулювання системи економічного захисту операцій торговельного підприємства в Україні	237	Карпова К. В. Стратегічне планування у сфері економічної безпеки вищого навчального закладу приватної форми власності	283
Левченко М. О., Левченко В. М. Рекомендації щодо управління та вдосконалення нормативно- правової бази забезпечення єдиної системи підготовки молоді в Україні до військової служби на контрактній основі	242	Колесник В. М. Напрями формування природно- ресурсного потенціалу країни	288
Левченко М. О. Стан та перспективи розвитку сфери туризму в Україні: управлінський аспект	247	Колодізева С. О. Науково-методичні підходи до визначення поняття організаційного забезпечення управління банківськими послугами	291
Доносо Варгас Дієго Хосе, Доносо Варгас Сантьяго Феліпе, Доносо Варгас Хавієр Національна безпека в умовах модернізації політичної системи України	255	Коноплястий Є. В. Тенденції формування стратегії управління екологічною системою (на прикладі м. Києва)	297
Бабіч Г. В. Підходи до впровадження світового досвіду боротьби з контрабандою в Україні на державному і місцевому рівнях	260	Курчина Т. О. Маніпулятивні технології на виборах в Україні в умовах модернізації політичної системи	303
Бодров А. В. Роль неурядових організацій в процесі становлення громадянського суспільства	262	Лісовська Ю. П. Адміністративно-правові засади управління інформаційною сферою	307
Гула С. Є., Гула О. А. Повноваження Міністерства економічного розвитку і торгівлі України у сфері державних закупівель	266	Малгожата М. Г., Гурина Т. І., Кокоріна А. І. Вчення Руссо про державу в умовах модернізації політичної системи України	310
Журавльов А. В. Державна охорона органів державної влади та посадових осіб як напрям правоохоронної діяльності	269	Медвідь А. М., Мельниченко Я. Б., Пришва О. М. Філософсько-правові ідеї часів Київської Русі і сучасна українська державна	316
Исмаилова Хураман Эльдар кызы Государственная политика в сфере формирования и развития толерантного общества	273	Медвідь А. М., Столітній М. М., Беселія А. Б. Співвідношення права і закону в сучасному державному будівництві	325
		Мишляєв Т. Ю. Вплив соціополітичних поділів на політичний розвиток суспільства	329

РОЛЬ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Становлення і розвиток української державності, вип. 10, с. 262–265

Головним фактором становлення демократичної держави є громадянське суспільство. Розвиток громадянського суспільства є важливим напрямом демократичної модернізації суспільства, умовою соціальної стабільності та національної безпеки. Суттєвими ознаками такого розвитку є становлення відкритого суспільства, роздержавлення приватного життя громадян, відокремлення його від казарменого офіціозу державної бюрократії, цінування багатоманітності форм його прояву. До основоположних принципів функціонування громадянського суспільства слід віднести економічний і політичний плюралізм, особисту свободу, публічність і загальну поінформованість, справедливість і суворе виконання законів. Останніми роками проблема громадянського суспільства опинилася в центрі теоретико-політологічних та правових дискусій. Вагомими у цьому зв'язку є наукові доробки таких дослідників, як В. Авер'янов, В. Андрейцев, Є. Голована, М. Михальченко, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Селіванов, О. Скрипнюк, В. Тацій, Ю. Шемшученко, В. Шаповал та ін. У сучасній літературі йдеться про те, що громадянське

суспільство охоплює весь спектр суспільних відносин, які не пов'язані з функціонуванням державних інститутів. Воно характеризується як система громадян і людських спільнот, що самоорганізуються, зосереджуючись у царині недержавних відносин. Громадянське суспільство розглядається як об'єднання вільних і рівних громадян, тобто як континуум, що не є ані державою, ані сім'єю. У такій спільноті громадяни мають права і можливості, виходячи зі спільних інтересів та потреб, єднатися в економічній, соціально-політичній та інших сферах. При цьому вони обирають на власний розсуд шляхи досягнення своїх цілей. Тобто мікроструктура *громадянського суспільства* складається із *безлічі недержавних організацій*, які:

- є засобом самовираження індивідів, їх самоорганізації і самостійної реалізації ними власних інтересів;
- захищають інтереси певної групи в її протистоянні з іншими групами інтересів;
- зменшують деструктивну силу протистояння інтересів і впорядковують енергію людей, вводячи

в організоване русло протести, акції непокори тощо;

- оберігають суспільну систему від хаосу і створюють сприятливі умови для функціонування демократичної влади;
- виступають гарантом непорушності особистісних прав громадян, дають їм упевненість у своїх силах, є опорою у їх можливому протистоянні з державою [2].

У цьому сенсі важливим питанням, яке потребує відповіді, є таке: чим є неурядові організації відносно громадянського суспільства. У суспільстві є різні підстави для громадянських дій. Ці підстави являють собою спроби вчених досягти двох, або однієї з двох цілей. По-перше, це спроба описати існуючі підстави для громадянських дій. По-друге, у деяких випадках, це спроба навести переконливі аргументи відносно того, що людям варто вести себе по-громадянськи, або показати, чому люди вчиняють громадянські дії. Можна судити про те, які саме підстави існують на практиці лише за цими спробами, або створити власні спроби, які, проте, тільки такими й залишаться. Крім цього, можна також дослідити природу цих підстав, як саме вони виникають, що підтримує їх існування і чим вони є.

Видатний соціолог Е. Дюркгейм говорить: “Ми хочемо не вивести моральність з науки, але створити науку моральності, що є зовсім іншою справою. Моральні факти — такі самі явища, як й інші, вони полягають у правилах поведінки, які пізнаються за деякими відмінними ознаками. Тому має існувати можливість їх спостерігати, описувати, класифікувати

і шукати закони, що їх пояснюють” [1]. Саме таким шляхом намагається йти і теорія “громадянського суспільства”.

Як ми вже зазначали, багато дослідників проблеми громадянського суспільства основну увагу зосереджують на неурядових організаціях. Такі дослідження є важливим елементом концепції громадянського суспільства. Але здійснюючи їх, слід пам’ятати, що за фактичним дотриманням, за матерією громадянського суспільства, має стояти щось, що, за логікою протиставлення, ми можемо назвати (виходячи з термінології Ф. Хайека) — духом громадянського суспільства. При дослідженні громадянського суспільства важливо не забувати про цю обставину. Оскільки не все, що можна сприйняти як матерію громадянського суспільства, є нею насправді (у термінології, яку ми застосовували вище, не є “матерією” громадянського суспільства, а є діями, подібними до громадянських).

Особливість фактичного дотримання полягає в тому, що воно залежить від конкретних фактів, відносно яких застосовуються правила спонтанного порядку. Таким чином, дві обставини впливають на зміст і форму матерії — дух (спонтанні правила) та конкретні факти, відносно яких вони застосовуються, звідси і різноманітність матерії громадянського суспільства, яку ми можемо спостерігати у вигляді міжперсональних відносин людей, відносин у рамках певних організацій та участі і належності до цих організацій, і в масових колективних акціях.

Спонтанний порядок, або дух громадянського суспільства, проявляє

свою присутність у видимих діях. Ці видимі дії є матерією громадянського суспільства і вони є різноманітними. Різнманітність матерії впливає з того, що на її зміст і форму впливають два фактори — дух (спонтанні правила) та конкретні факти, щодо яких вони застосовуються.

Особливістю правил усіх спонтанних порядків є те, що вони можуть застосовуватись до невизначеної кількості конкретних фактів. Це відбувається тому, що вони не є чіткими, регулюють діяльність загалом, а не якусь певну діяльність. Люди, які підкоряються цим правилам, діють у різних обставинах і застосовують ці правила відносно різних фактів. Звідси, із взаємодії правил та навколишньої нас різноманітної реальності, і виникає різноманітність проявів громадянського суспільства, до яких можна віднести такі явища, як *неурядові організації*, благодійництво, мітинги та ін.

Можна припустити, що в різний час та в різних регіонах світу, зважаючи на відмінності в умовах життя людей, на відмінності у конкретних фактах, до яких застосовувалися і застосовуються правила, існували відмінні прояви громадянського суспільства. Вони виникали і зникали відповідно до змін, які відбувалися у світі. Саме завдяки цьому громадянське суспільство має “історичні (часові) та національні (просторово-географічні) різновиди” [3].

Так, наприклад, виникнення такого явища, як глобалізація, призвело до виникнення міжнародних *неурядових організацій*. І оскільки ми не можемо точно спрогнозувати умови нашого майбутнього життя, то не мо-

жемо спрогнозувати, якими будуть прояви громадянського суспільства в майбутньому. Поширеність на певному часовому проміжку якогось з проявів громадянського суспільства можна пояснити його ефективністю. І на нинішньому етапі розвитку громадянського суспільства виокремлюється такий його прояв, як *неурядові організації* (про те, що громадянське суспільство проявляється в неурядових організаціях вже говорив Х. Апхайер у своїй праці “Громадянське суспільство і третій сектор”).

Ми вже говорили, що дослідження потенційного стану громадянського суспільства, тобто безпосередньо його духу, є малорезультативним, оскільки він не піддається сам по собі ні точному спостереженню, ні, особливо, вимірюванню. І тому потрібно не зосереджуватися на його потенційному стані, а шукати видимі дії, в яких він виявляє свою присутність. Але ми можемо досліджувати дух і без звернення до видимих дій, тобто фактично у потенційному стані. Для цього нам слід обрати предметом дослідження окрему особистість, громадянина (поміняти систему координат).

Зазначимо, якісною ознакою громадянина, на наш погляд, є громадянськість. Громадянин — це формальний статус, який передбачає наділення певною сукупністю прав та обов’язків, а громадянськість, як його якісна ознака, вказує: чи дотримується він своїх обов’язків, чи користується наданими йому правами, і наскільки, в якому обсязі. З цим можна погодитись, але слід зауважити, що ці поняття не є жорстко пов’язаними. Х. Мюнклер у своїй праці

“Громадянська компетентність” розрізняє статус громадянина, з одного боку, а з другого — певні якості та кваліфікаційні характеристики володарів цього статусу, фактично громадянськість, яку розшифровує як здатність і готовність громадян до *активної участі*, їх інтерес до примноження не тільки особистих, приватних, а й суспільних надбань, тобто їх орієнтацію на суспільне благо або їх почуття солідарності, що свідчить про їх готовність до вчинків, дій, зусиль, для яких або взагалі не очікується ніякої матеріальної компенсації, або така є лише незначною.

Підсумовуючи, слід зауважити, що синтез інституціонального і корпоративного підходів при дослідженні політичних процесів і структур дає можливість не тільки більш повно представити весь спектр груп інтересів, які діють на політичній сцені — асоційованих, комунальних, інституціональних, протестних тощо, а й більш адекватно описати різноманіття конкретно-історичних форм демократичних політичних систем. Неурядові організації допомагають громадянам усвідомити, що діяльність влади можна оцінювати й усвідомити критерії для оцінки діяльності держави та політиків та взяти контроль над політичними та державними рішеннями, які зачіпа-

ють їх інтереси. Фактично, головним об’єктом, на який спрямовані ці вторинні функції, є громадянськість. Точніше її виховання, підтримання і її розвиток. Отже, неурядові організації виступають одними з агентів, відповідальних за те, який рівень громадянськості притаманний громадянам.

Література

---

1. *Загальна наука права і політики*. — Прага, 1923. — Т. 1. — 568 с.
2. *Неурядові організації Європейського Союзу: порівняльний аналіз громадських організацій України*. — К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 2002. — 48 с.
3. *Парсонс Т. Про соціальні системи* / За ред. В. Ф. Часникової і С. А. Белановського. — М., 1999. — 323 с.
4. *Підходи до інтерпретації політичного процесу категорії політичної науки*. — М.: Рос. політ. енцикл. (РОС-СМЕН), 2002. — С. 321–331.
5. *Сморгунов Л. Сучасна порівняльна політологія: Підруч.* — М. 1999. — 276 с.
6. *Хайек Ф. А. Право, законодавство та свобода: Нове викладення широких принципів справедливості та політичної економії: В 3-х т.* — Т. 1. *Правила та порядок*. — К.: Сфера. — 1999. — 196 с.
7. *Хуснутдінов О. Я. Громадський рух як рушійна сила формування громадянського суспільства (Третій сектор в Україні)*.